

reformami a pôsobnosť vyučovania záležala od organizačných štruktúr, ktoré boli často zdeformované a neprirodzené. Ak niekto hovorí o koncepciách a predstavách, kam s touto výučbou, obyčajne hovorí z pozície svojich skúseností z tohto deformovaného obdobia. V rámci tzv. delenia na špecializácie architektúry, čo bolo ojedinelé v Európe, sa u nás architekt delil na tzv. tvorivého architekta a konštruktéra. Z tejto neprirodzenosti vznikli samostatné odbory a doteraz architektonické školy vo svete tento jav nechápu. Iróniou je, že tzv. S-smer sa sám nevymyslel - vymysleli ho architekti a stavební inžinieri. Neurčitost' postavenia odboru pozemných stavieb vyplýva aj z faktu, že v podstate tento smer nemá vo svete študijného partnera a všetky školy s podobným obsahom štúdia sa obracajú na fakulty architektúry. Jestvujúca schizofrénia a koketovanie s architektúrou by sa jednoznačne vyriešila zriadením podobného odboru Konštrukcie architektúry pod záštitou Fakulty architektúry.

Myslím, že spochybňovať, kam patria konštrukcie architektúry, nemá zmysel. Rovnako ako spochybňovať pracovisko zabezpečujúce vyučovanie konštrukcií, pretože na celom svete sa toto pracovisko nachádza na fakultách architektúry a takto je zaradené aj v nomenklatúre OCED a UNESCO.

*

*Prof. Ing. Imrich Tužinský, CSc., FA STU,
Katedra konštrukčno-technických disciplín*

TOWARDS THE ORGANIZATION AND CONTENTS OF THE EDUCATION AT THE FA STU

By Imrich Tužinský, Professor

The paper deals with the contents and organization of the education programme at the FA STU. It recommends three grade levels of study, according to the English model. It calls for education towards higher professional skills and for assessing the quality of the pedagogues by the students. At the end of the paper building constructions and their impact on architecture is emphasized.

Anton Vranka

VÝTVARNÉ DISCIPLÍNY VO VÝCHOVE ARCHITEKTOV

Súčasný dynamický rozvoj vo všetkých oblastiach priestorovej umelecko-inžinierskej tvorby je v značnej miere ovplyvňovaný revolučným rozvojom technických prostriedkov, vizualizácie priestoru a priestorových fenoménov (počítačová grafika, stereoanimácia, virtuálna realita a pod.). Táto skutočnosť spolu s ďalšími faktormi globálneho spoločenského vývoja nás opätovne

stavia pred otázky výchovy budúcich profesionálnych priestorových tvorcov, najmä architektov a dizajnérov. Význam ich profesionálne tvorivej činnosti a jej dosah na život súčasného moderného človeka nemožno bez negatívnych následkov v kultúrno-spoločenskom a technickom vývoji sveta ignorovať alebo bagatelizovať.

Výtvarná výchova a metodika výučby klasických i špecifických výtvarných disciplín s ohľadom na finálny produkt tvorivej umelecko-inžinierskej práce (architektonická forma, úžitkový predmet) sa nám javí v súvislosti so spomenutými skutočnosťami ako problematika nanajvýš aktuálna i pre Fakultu architektúry STU. Potreba zamýšľať sa nad týmto fenoménom súvisí taktiež s neustále sa zvyšujúcimi nárokmi na esteticko-umelecké hodnoty architektúry a úžitkových predmetov priemyselnej a umelecko-remeselnej výroby. Renesancia súčasného záujmu o estetizáciu a humanizáciu architektonického prostredia v komplexnom ponímaní je pravdepodobne tiež reakciou na "zjednodušenú" estetiku doznievajúceho konštruktivismu a funkcionalizmu v architektúre nášho storočia. Táto "zjednodušená" estetika (A. Loos: "Ornament je zločin") spolu s racionalistickými tendenciami prevládajúcimi v školských systémoch (najmä v krajinách západného sveta) už niekoľko storočí má za následok zníženú úroveň výchovy kreativity, estetického a etického citenia so všetkými negatívnymi vplyvmi na životný štýl moderných ľudí dneška. Vzhľadom na tieto skutočnosti považujeme za nanajvýš potrebné otvoriť vážnu odbornú diskusiu o súčasnom stave a podmienkach výučby výtvarnej výchovy a metodiky výučby výtvarných disciplín najmä na vysokých školách architektúry. Takáto diskusia za účasti všetkých kompetentných odborníkov - pedagógov, umelcov, architektov, teoretikov umenia a praktických tvorcov - môže vymedziť a analyzovať celú šírku problematiky výtvarnej výchovy s jej špecifikami a hľadať a nachádzať riešenia pre aktuálne potreby dnešnej doby. Výmenu názorov a praktických pedagogických skúseností považujeme za užitočné aj preto, že pociťujeme čím ďalej tým intenzívnejšie potrebu uviesť na pravú mieru doterajšiu roztrieštenosť, neujasnenosť a neraz protichodnosť názorov na tieto problémy nielen zo strany laickej verejnosti, ale často i zo strany odborníkov a praktikov. Táto skutočnosť sa často negatívne odráža v tvorbe učebných programov vysokoškolského štúdia architektúry a dizajnu. Prispieva taktiež k permanentnému nedoceňovaniu významu výtvarnej a estetickéj výchovy na nižších školských stupňoch. Z týchto dôvodov je treba privítať iniciatívu vedenia Fakulty architektúry STU i túto našu konferenciu. Nazdávam sa, že jej hlavnou úlohou je otvoriť širokú diskusiu nielen na pôde fakulty, ale najmä hľadať riešenia pre jej budúcnosť v nových podmienkach našej spoločnosti.

Všeobecná úvaha

Základom pre "vylúpnutie" jadra sledovanej témy vo vzťahu k výchove budúcich architektov je objektívne skúmanie niekoľkých fundamentálnych otázok, ktorým sa nemožno vyhnúť:

- 1) čo je architektúra?
- 2) kto je architekt?
- 3) čo je architektonická tvorba?

Ak sa nám podarí nájsť objektívne, pravdivé a vyčerpávajúce odpovede na tieto otázky, otvorí sa pred nami priestor, v ktorom budeme môcť sledovať všetky podstatné zložky komplexnej výchovy budúcich architektov. Jednou z najdôležitejších je bezpochyby výtvarná výchova.

Čo je architektúra?

Na túto otázku máme k dispozícii nepreberné množstvo viac alebo menej výstižných odpovedí. Zdá sa, že niet činného architekta, ktorý by sa nesnažil formulovať svoju vlastnú "definíciu" architektúry. Nachádzame ich v takmer v každej knihe, v každej úvahe o architektúre od najstarších čias až podnes. Všetky tieto výpovede skrývajú v sebe jeden spoločný prvok. Týmto prvkom je slovo "umenie". Zdá sa, že váha tohto slova v spojitosti s architektúrou je neodškriepiteľná. Právom jej patrí dominantné miesto medzi všetkými umeniami. Priznáva jej ho už vo svojom slávnom diele "Desať kníh o architektúre" staroveký rímsky architekt a inžinier Marcus Vitruvius Pollio. Jeho výrok: "Architektúra je matkou všetkých umení" má už viac ako 2000 rokov a predsa nestratil nič na svojej pravdivosti a aktuálnosti.

Aj ďalšie novšie výroky vyjadrujú v podstate inými slovami to isté: architektúra je symfónia priestorov a tvarov, architektúra je kamenná báseň, architektúra je syntéza vedy, techniky a umenia, architektúra je užité umenie v najvlastnejšom slova zmysle ... atď. Stretáme sa však s výroky aj iného typu: "Domy sa stavajú preto, aby sme v nich bývali a nie preto, aby sme sa na ne pozerali". Tento výrok nie je zaiste sympatický, hoci jeho autorom je slávny Shakespeareov súčasník Francis Bacon. Takým je i výrok "Architektúra je predovšetkým stavba a až potom aj umenie". Podobné výroky sa často u nás vyskytovali ešte donedávna. Vždy vtedy, keď bolo treba "pritlačiť" architekta k múru" a prinútiť ho k nedôstojným kompromisom a ústupkom z estetických hodnôt diela v prospech pohodlnejších a zdanlivo lacnejších riešení. Zaiste by bolo možné uviesť ešte ďalšie a výstižnejšie výroky. Uvedené však postačia na tento záver: "Architektúra je jedným z najvýznamnejších fenoménov každej civilizácie. Dotýka sa oboch zložiek ľudskej prirodzenosti - duchovnej i telesnej. Musí byť rovnako krásna ako užitočná, pretože škaredosť nemôže nikdy človeku dobre slúžiť. Architektúra musí byť domom i chrámom". (Čo si počneš človeče bez strechy nad hlavou? Kam schováš svoju ubolenú dušu a komu obetuješ radosť svojho srdca a svoju schopnosť milovať?).

Kto je architekt?

Na začiatku skúmania tejto otázky možno vysloviť frázu, ktorá je hádam dobre známa na celom svete: "Aj on (architekt) je človek, ako ktorýkoľvek iný". Ak sa tento človek zmýli, môžeme ho ospravedlniť tak, ako kohokoľvek iného. Táto fráza môže byť v tejto situácii úsmevná. Som však presvedčený, že je v nej ukrytá značná časť odpovede na položenú otázku, ak budeme môcť slovo človek písať s veľkým Č. Pre doplnenie ľudského profilu architekta potom stačí spomenúť len niekoľko črt. Architekt by mal byť človek široko vzdelaný a hlboko cítiaci. Obe tieto vlastnosti nadobudne vtedy, ak sa neprestane ani na chvíľu živo zaujímať o všetky veci tohto sveta. ("Nič, čo sa deje v priestore a čase, mu nesmie byť neznáme" - Vitruvius). Mal by sa zaujímať intenzívne o všetky kultúrne a duchovné hodnoty vytvorené v minulosti a pestovať k nim úctu a obdiv. Mal by byť prísny voči sebe a vládny voči ostatným.

Z toho, čo by architekt nemal, spomeniem len jednu vec. Nemal by sa mýliť vo veciach vlastnej profesionálnej činnosti, pretože za tieto omyly musia platiť všetci, ktorým jeho dielo slúži zle, t.j. dlhodobo ich priamo či nepriamo terorizuje.

O profesionálnych schopnostiach architekta hovorí Le Corbusier nasledovne: "Ten, kto sa venuje architektúre (čím rozumiem architektúru a nie akademické učenie), musí byť neomylným majstrom plastického tvaru a živým činným znalcom umenia. Dnes, keď architekt časť svojej práce prenáša na inžiniera a na jeho zodpovednosť, prístup k tomuto povolaniu by sa mal umožniť len ľuďom, ktorí majú zmysel pre priestor, tú schopnosť, ktorú sa usilujú odhaliť psychotechnické metódy. Ak architektovi tento zmysel chýba, stráca svoje oprávnenie a poslanie. Odhovárať takýchto kandidátov od stavania znamená robiť dobrú službu pre spoločenské zdravie". Záver je nasledovný: Architekt by mal byť človek pokojnej slobodnej mysle, prekypujúcej poznatkami o všetkom, čo je schopný svojimi zmyslami vnímať, prežiť a precítiť. To všetko tvorí bázu pre jeho architektonicko-umeleckú prácu. Mal by byť človekom, na ktorého sa vzťahuje vo väčšej miere ako na kohokoľvek iného výrok starého rímskeho rétora, historika a spisovateľa Gaia Suetonia Tarquillia: "Nič ľudské mi nie je cudzie". Môžeme k tomu už len dodať: "Nič neľudské mu nesmie byť ľahostajné".

Čo je architektonická tvorba?

Stručná odpoveď znie: Architektonická tvorba je proces, v ktorom sa v rovnakej miere uplatňujú obe mohutnosti ľudskej prirodzenosti: rátio a irátio, teda umelecké poznanie sveta a života a poznatky inžiniersko-technickej povahy. Výsledkom tohto procesu je architektúra, veľká a pravá ako každé umelecké dielo, ktoré sa rodí vo chvíli slávy (J. E. Koula).

Z hľadiska sledovania našej problematiky je táto odpoveď azda najdôležitejšia. Pozoruhodné je tu slovo "tvorba". Spravidla ním označujeme všetko, čo je výsledkom nejakého umeleckého tvorivého úsilia. Hovoríme o maliarskej tvorbe, sochárskej, literárnej, hudobnej, architektonickej a podobne. Týmto slovom môžeme označiť nielen výsledok, ale i samotný tvorivý proces. Odhalenie špecifik rôznych tvorivých procesov s ich následnou reflexiou do metodík výučby je možné, okrem iného, vzájomným porovnávaním ich finálnych produktov.

Porovnajme teda obraz, sochu, architektúru a snažme sa odhaliť tie vlastnosti, ktorými sa zásadne odlišujú.

Obraz je finálnym produktom tvorivého procesu umelca - maliara. Ak zobrazuje vizuálne vnímanú trojrozmernú skutočnosť, musí byť táto transformovaná do dvojrozmernej plochy obrazu. Pozorovateľ môže vnímať obraz v jeho celistvosti z jedného miesta naraz.

Socha - je trojrozmerný útvar, ktorý pozorovateľ vníma zo všetkých strán, pričom ho musí obchádzať.

Architektúra - je takisto trojrozmerný útvar. Pozorovateľ ho vníma podobne ako sochu. Navyše však môže vojsť dnu. Existencia vnútorného priestoru v architektúre je skutočnosť kardinálneho významu.

V prípade obrazu má umelec - maliar v podstate tri možnosti: 1) realistické verné zobrazenie skutočnosti, 2) voľné, čiastočne abstraktné zobrazenie skutočnosti a 3) abstraktné zobrazenie. Všimnime si bližšie prvú možnosť, ktorá je najbližšia ku kresliarskemu štúdiu budúceho architekta. Verné realistické zobrazenie skutočnosti ako maliarske umelecké dielo je závislé na tom, aký umelecký program maliar sleduje a do akej miery spozoruje a citovo rozpozna tú vlastnosť reality, ktorú môžeme nazvať "malebnosťou". Maliar sa snaží zobraziť skutočnosť v tomto prípade s maximálnou vizuálnou pravdivosťou. Pre budúceho architekta je to okrem iného príležitosť hlbokého, intímneho zážitku z priestoru a formy v ich presnej rozmerovosti. Sila realistického zobrazenia je v tom, že umožňuje pozorovateľovi rýchle a "bezproblémové" pochopenie a identifikáciu s jeho obsahom. Realistické zobrazenie predpokladá dôkladnú znalosť a majstrovstvo v kresbovom zvládnutí konkrétneho vizuálneho vjemu v určitom časovom vymedzení. Pojem "kresbové zvládnutie" treba chápať v jeho širšom význame. Tieto schopnosti by mali byť samozrejmosťou súčasťou profesionality vo všetkých vizuálnych obrazových i priestorových umeniach. Rozvoj týchto schopností je predmetom sústredeného štúdia v klasických výtvarných disciplínach - Kreslenie a Modelovanie. Aj keď sú, ako som už naznačil, tieto schopnosti spoločné pre všetky oblasti výtvarného umenia, pri hlbšom skúmaní psychologických procesov vnímania

môžeme konštatovať niektoré charakteristické odlišnosti vyplývajúce z rozdielneho cieľového zamerania štúdia. Táto skutočnosť sa nesporne odzrkadľuje v metodike výučby. Klasické disciplíny Kreslenie a Modelovanie musíme považovať najmä pre štúdium architektúry za vstupnú bránu do sveta všetkých obrazových i priestorových umení, za základ pre rozvoj všetkých zložiek tvorivých schopností (empatia, tvorivá fantázia, estetické cítenie, priestorová predstavivosť a pod.). Absencia kresliarskych schopností v širšom slova zmysle je zaiste jednou z príčin ničím neopodstatnených "výbojov" vo výtvarnom umení, ktoré často hraničia s umeleckým šarlatánstvom, nepoctivosťou, túžbou byť "úspešný" za každú cenu.

Katedra výtvarných disciplín a jej učebný program

Ak máme na mysli výtvarnú výchovu v súvislosti s výchovou architekta, v metodike a obsahu výučby základných predmetov Kreslenie a Modelovanie sa ako špecifikum prejavujú nasledovné momenty, na ktoré sa v pedagogickom procese kladie osobitný dôraz:

- 1) správne a presné videnie priestorových fenoménov v súlade s perspektívnymi zákonitostami,
- 2) hlboké pochopenie vzájomných priestorových vzťahov objektov, ktoré sa prejavujú najmä v ich rozmerovej proporcionalite,
- 3) pochopenie vzťahu priestorových realít k základným estetickým kategóriám (rytmus, symetria, asymetria, gradácia, dominantna, eurymia a iné),
- 4) pochopenie materiálnej a konštrukčnej podstaty objektov a ich funkcie vo vzťahu k človeku.

V pedagogickom procese venujeme pozornosť aj iným vlastnostiam, ktoré úzko súvisia s pohodovými podmienkami architektonického prostredia a prejavujú sa taktiež v komplexných procesoch jeho vnímania a prežívania (sú to napr. fyzikálne vlastnosti materiálov a povrchov - teplé, studené, hladké, drsné, lesklé, matné a pod.). Zvláštny dôraz sa kladie na psychologické aspekty interakčných procesov medzi človekom a prostredím. Táto problematika je taktiež predmetom skúmania novej, mladej architektonickej vedy, architektonickej psychológie. Považujem za veľmi užitočné pre každého, kto aktívne pôsobí v oblasti výtvarnej výchovy, zoznámiť sa s týmito poznatkami. Je to dôležité nielen z hľadiska obsahu a metodiky výučby. Treba ich chápať aj ako účinné argumenty v permanentnom zápase dvoch výchovných koncepcií - koncepcie logicko-racionalistickej a koncepcie výchovy umením. Na tomto mieste treba veľmi pozitívne hodnotiť skutočnosť, že sa do výberového procesu - talentovej skúšky na FA STU - zaradili i psychologické aspekty (psychológia osobnosti a psychológia kreativity).

V súvislosti s výtvarnou výchovou budúcich architektov predovšetkým s výučbou klasických predmetov Kreslenie a Modelovanie je potrebné

upozorniť i na niektoré negatívne skutočnosti. Ide predovšetkým o ich podceňovanie a neprípustné zjednodušovanie ich významu vo výchove budúcich architektov. Stretáme sa s ním nielen v širokej laickej verejnosti, ale, žiaľ, i u nie bezvýznamnej časti pedagógov FA STU. Názory, podľa ktorých zmyslom a hlavným cieľom výučby kreslenia je iba akýsi kresliarsky tréning smerujúci k dosiahnutiu maximálnej grafickej zručnosti v kreslení iba niektorých architektonických reálií, majú neobyčajne "tuhý život". Podstatou týchto názorov je hlboká neznalosť problematiky, neodbornosť a z toho vyplývajúca možnosť ich účelového zneužívania. Je nanajvýš poľutovaniahodné, keď sa s plnou vážnosťou vyslovujú (neraz na najvyšších úrovniach) námietky a pochybnosti k obsahu výučby predmetov Kreslenie alebo Modelovanie formulované otázkami typu "... na čo je architektovi potrebné vedieť kresliť to alebo ono (handričky, vázičky, sadrové hlavy ...?)", alebo tvrdenia typu "to alebo ono sa dá natrénovať (sadrová hlava, sochársky stojan a pod.)" a preto to nemôže byť ako úloha talentovej skúšky. "Nech je tam radšej niečo iné, napr. iná časť ľudského tela...". Komentovať a polemizovať s takýmito názormi na tomto mieste nemá zmysel. Stačí dodať, že celkom iste patria do tej kategórie názorov, pre ktoré platí príslovený výrok starovekého filozofa: "Keby si bol býval mlčal, mohol si byť filozofom".

Považoval som za potrebné upozorniť pri tejto príležitosti i na tieto tienisté stránky problematiky. Predovšetkým preto, aby sme si všetci uvedomili súčasný stav vecí v rovine nášho zmýšľania a nazerania na budúcnosť výchovy architektov na FA STU, aby sme dostatočne spoznali pre vnímanie, ako sa to dnes vzletne hovorí, nových znamení doby.

Možnosti obsahových a metodických inovácií študijného programu FA STU pri zvýšenom počte študentov

Zmysel existencie každej vysokej školy alebo univerzity, jej význam a jej spoločenské poslanie, ako i jej kvalitatívna úroveň, sa jednoznačne prejavuje v dvoch kľúčových dokumentoch. Je to "študijný program" a tzv. "profil" jej absolventa. Študijný program každej vysokej školy, jeho vnútorná predmetová štruktúra, logická, obsahová a chronologická nadväznosť vyučovaných disciplín, celková organizácia štúdia, vedeckovýskumných a iných aktivít, je najvýrečnejším zrkadlom kvalitatívnej úrovne jej vedúcich osobností, pedagogického zboru a celej akademickej obce. "Profil absolventa" odráža zhrnutie všetkých špičkových poznatkov a odborných schopností, s ktorými absolvent po ukončení štúdia vstupuje do spoločenskej praxe ako vysokokvalifikovaný odborník, schopný zodpovedne plniť svoje poslanie. Tento dokument však v žiadnom prípade nesmie byť nástrojom neobmedzeného zasahovania praxe do výchovnovzdelávacieho procesu

a vedecko- -výskumnej činnosti akejkoľvek vysokej školy.

Fakulta architektúry STU je vysokou školou umeleckého charakteru. Vyplýva to z prirodzenej povahy štúdia architektúry ako umenia, napriek tomu, že toto umenie nemožno oddeliť od jeho materiálnej zložky. Túto skutočnosť potvrdzuje i náš platný zákon o vysokých školách, ako i fakt, že jeden z jej vrcholných orgánov sa nazýva Vedecká a umelecká rada. V tejto súvislosti je namieste otázka - potvrdzuje to i jej študijný program? Stačí len letný pohľad, aby sme celkom oprávnenne zaváhali a skonštatovali, že v tomto smere je v ňom evidentná nezrovnalosť. Zaoberať sa príčinami tohto stavu na tomto mieste nie je dôležité. Užitočnejšie bude pokúsiť sa hľadať odpoveď na otázku, aký by teda mal byť študijný program FA STU? Ak pri jeho budovaní vezme do úvahy fakty a východiská spomenuté vyššie (najmä v prvej časti tohto referátu), môžeme si ho predstaviť ako stavbu stojacu na štyroch pilieroch. Každý z nich reprezentuje jednu zo štyroch hlavných skupín vyučovaných disciplín. Sú to nasledovné skupiny:

- 1) disciplíny výtvarnej výchovy a základov priestorovej kreativity
- 2) disciplíny ateliérovej výučby architektonickej tvorby a základov architektonického navrhovania
- 3) inžiniersko-technické disciplíny
- 4) teoretické a humanitné disciplíny.

Z hľadiska podielu uvedených skupín na výchove a komplexnom formovaní osobnosti budúceho architekta je nutné prijať zásadu ich vzájomnej rovnocennosti. Táto zásada však nesmie zotrieť špecifičnosti ich jednotlivých predmetov. Týka sa to predovšetkým predmetov výtvarnej výchovy. Ich špecifičnosť v porovnaní s inými predmetmi spočíva v ich "otvorenosti" a z hľadiska ich obsahu, nadobúdania poznatkov a praktických výtvarných skúseností v ich permanennej "neukončenosti".

V ďalšom venujem pozornosť na možnosti riešenia otázok pedagogiky výtvarných disciplín, za ktoré zodpovedá kolektív pedagógov Katedry výtvarných disciplín. Naše návrhy v tomto smere vychádzajú z nevyhnutných zmien, celkovej koncepcie študijného programu FA v rámci STU, z nevyhnutnosti rešpektovania požiadavky vymedzenej týždennej hodinovej výmery (27 hodín výučby povinných predmetov) a taktiež z vyššie spomenutých špecifik výtvarných disciplín.

Katedra výtvarných disciplín je pripravená po odstránení očividných nezrovnalostí (napr. zmrzačené cvičenie v predmete "Kreslenie" v 2. semestri, skrátene o tretinu, teda z 0-3 na 0-2 hod.) zvládnuť svoju úlohu nasledovným spôsobom:

Nová organizácia výučby výtvarných disciplín v súvislosti so zvýšeným počtom poslucháčov si vyžaduje zásadnú zmenu v štruktúre doteraz platného "uzavretého" študijného modelu Fakulty architektúry STU. Tento model, ako je známe,

počíta s existenciou dvoch stupňov štúdia, rozdeleného časovo do 4 až 6 rokov s organizovaním štúdia v ročníkoch a semestroch s viacmenej jednoznačne predpísanými semestrálnymi skúškami. Na základe týchto skúšok je možný postup do vyššieho ročníka. Tento uzavretý model je pre nové podmienky nevhodný. Môže ho nahradiť nový "otvorený" model štúdia, ktorého podstata je v tom, že sa z pohľadu študenta zruší časová následnosť ročníkov a semestrov a nahradí sa povinným absolvovaním jednotlivých skupín vyučovacích disciplín, zorganizovaných logicky do vzájomne nadväzujúcich celkov s povinným minimálnym ziskom kreditov a s vykonaním predpísaných štátnic. Toto umožní študentovi ďalší postup v štúdiu bez ohľadu na ročníkovú semestrálnu organizáciu vyučovania, ktorá sa z pohľadu fakulty zachová.

Pre výučbu výtvarných disciplín, ktoré stoja logicky na začiatku štúdia ako vstupná brána do sveta priestorovej kreativity, to prakticky znamená, že výučba môže byť realizovaná formou ponuky obsahových a tematických okruhov, ktoré sa môžu vyučovať bez ohľadu na povinné absolvovanie jednotlivých cvičení, ako i bez ich priebežného hodnotenia.

Rozhodujúcou podmienkou ukončenia štúdia vo výtvarných disciplínach bude záverečná praktická skúška z ponúkaného tematického okruhu výtvarných poznatkov a schopností. Záverečnej skúške bude predchádzať kratšia kontrolná skúška (nominačná skúška), na základe ktorej sa udelí možnosť absolvovať "veľkú skúšku" (štátnicu?). Kontrolnú skúšku môže absolvovať každý poslucháč fakulty architektúry bez ohľadu na to, či využil v plnej miere výučbovú ponuku na pôde Katedry výtvarných disciplín alebo nie. Obsahové a organizačné podrobnosti oboch skúšok, ako i systém a spôsob ich vyhodnotenia budú v kompetencii katedry.

Tento spôsob (otvoreného) modelu štúdia môže byť realizovaný pri zohľadnení špecifik aj v iných vyššie spomenutých skupinách vyučovacích disciplín, ktoré sú zabezpečované inými katedrami. Predpokladáme, že navrhovaný spôsob výučby výtvarných disciplín umožní zvládnutie vyššieho počtu poslucháčov bez zníženia náročnosti. Pedagógovia sa môžu sústrediť na vyučovací proces (odpadá povinnosť evidencie dochádzky a priebežné hodnotenie) a poslucháči takto získavajú širší priestor pre svoju samoprofiláciu.

Ďalšia možnosť riešenia tohto problému vychádza zo špecifického postavenia výtvarných disciplín v rámci študijného programu FA. Kľúčovým momentom jeho štruktúry je otázka logickej nadväznosti jednotlivých vyučovaných disciplín a ich časový rozvrh. Disciplíny výtvarnej výchovy, najmä klásické Kreslenie a Modelovanie, si však takúto nadväznosť nevyžadujú, ich postavenie je teda prirodzene samostatné - autonómne. Ak vezmeme do úvahy fakt, že štúdium

architektúry je v prevažnej miere štúdium všetkých podstatných informácií, ktoré sú "uložené" v plošných či trojrozmerných zobrazeniach, znamená to, že úspešne študovať architektúru ako priestorový umelecko-inžiniersky fenomén môže len ten, kto vie, ako tieto zobrazenia vznikajú a čo je ich obsahom. V tomto zmysle na obsah a praktické skúsenosti v predmetoch výtvarnej výchovy priamo či nepriamo nadväzujú všetky ostatné disciplíny štúdia architektúry. Z toho vyplýva možnosť vytvorenia prirodzených podmienok pre výučbu predmetov "Kreslenie" a "Modelovanie" tak, aby boli splnené požiadavky časového rozvrhu výučby hodín v týždni. Prakticky to znamená, že po odstránení skrátenia rozsahu cvičenia z kreslenia v semestri z 0-2 na 0-3 hod. by bolo možné pre schopnejších študentov ukončenie oboch semestrov (Kreslenie a Modelovanie) klasifikovaným zápočtom tak, ako to predpokladá terajší študijný program. No požiadavka definitívneho ukončenia pre študenta by sa predĺžila cez celý I. (bakalársky) stupeň štúdia. Takýto štatút má už dnes predmet "Výtvarný seminár".

Toto riešenie umožní podstatne lepšiu organizáciu výučby výtvarných disciplín, vráti ich zmysel a poslanie vo výchove budúcich architektov, odstráni doterajšiu očividnú disproporciu medzi obsahovo náročnou prijímacou talentovou skúškou a následným zahanbujúco nízkym podielom výtvarných disciplín v terajšom študijnom programe FA. Som presvedčený, že pri uvedomení si závažnosti tohto problému, pri dobrej vôli vedenia fakulty i celej akademickej obce je možné odstrániť všetky úskalia, domysliť všetky detaily tohto riešenia a uviesť ho do života fakulty v čo najkratšom čase.

Čoskoro si budeme pripomínať polstoročnicu výchovy architektov na Slovensku. Prišiel čas, keď sa Fakulta architektúry STU, jej vedenie a celá akademická obec musí rozhodnúť, akým smerom sa bude uberať v ďalšej etape svojej existencie. V tomto rozhodovaní bude dôležité pri pohľade do minulosti dôsledne rozpoznať a zhodnotiť všetky pozitívne prvky a pedagogické skúsenosti a pri pohľade do budúcnosti mať dosť odvahy zriecť sa všetkých brzdiacich momentov a zakorenených zjednodušených predstáv o podstate architektúry, architektonickej tvorby, o zmysle a hlavnom poslaní fakulty. Nebude to zaiste ľahké rozhodovanie. Ešte menej ľahká bude jeho postupná realizácia. Rád by som veril, že táto naša diskusia bude znamenať v tomto úsilí dôležitý krok a že keď skončí, hlbšie si všetci uvedomíme opodstatnenosť dvoch kľúčových otázok, ktoré sú pred nami: Aká bude nová tvár Fakulty architektúry STU v čase, keď okrem nej budú aj iné možnosti vysokoškolského štúdia architektúry doma i v zahraničí? Kto to bude, komu FA odovzdá po ukončení štúdia diplom platný a uznávaný na celom svete?

Záver

Všetci poznáme v živote situácie, ktoré už dozreli do takého štádia, že si vyžadujú zásadné a neodkladné riešenie. Žiadne čiastkové úpravy ani kozmetické zásahy už nemajú zmysel. Proces riešenia, ktoré má dospieť k zásadným kvalitatívnym zmenám, musí v takomto prípade začať kdesi od začiatku, ako sa vraví, od Adama, t.j. od podstaty veci. V návale starostí o malé či veľké čiastkové problémy sa práve na túto skutočnosť zabúda. Fakulta architektúry STU stojí dnes pred takouto situáciou. Môj príspevok vychádza z potreby túto skutočnosť v maximálnej miere vziať na vedomie. Katedra výtvarných disciplín ako nová samostatná katedra začala svoju činnosť v akademickom roku 1990/91 veľmi nádejne. Kolektív pedagógov bol vtedy presvedčený, že bude môcť konečne prevziať plnú zodpovednosť za výučbu výtvarných disciplín, teda za tú časť študijného programu fakulty, ktorá v podstatnej miere zabezpečuje jej umeleckosť. Žiaľ, vývoj časového priestoru výučby výtvarných disciplín tak, ako ho možno sledovať v študijnom programe FA za posledné roky, išiel evidentne opačným smerom. Situácia dnes, tak ako je uvedená v študijnom programe pre tento akademický rok predovšetkým v predmetoch Kreslenie a Modelovanie, ktoré tvoria základ a jadro učebného programu katedry, je viac než alarmujúca. Stačí uviesť iba dve čísla. Celkový počet hodín povinnej výučby v predmete "Kreslenie" za celý šesťročný študijný cyklus je za dva semestre púhych cca 60 hodín. V predmete Modelovanie iba 36 hodín. Považujem za potrebné dôrazne upozorniť na túto priam zahanbujúcu skutočnosť a s ohľadom na budúcnosť Fakulty architektúry STU s plnou vážnosťou hľadať optimálne riešenie tohto problému.

*

*Ing.arch. Anton Vranka, FA STU,
Katedra výtvarných disciplín*

THE FINE ARTS DISCIPLINES IN THE ARCHITECTS' EDUCATION.

By Anton Vranka, M.Arch.

The paper is divided in three parts. In the introduction there are general and current reasons to start a new discussion on future architects' education. The second part "General Considerations" includes general and pressing facts, which are the basic characteristics of the study at the Faculty of Architecture as the artistic and engineering phenomenon. The third part is the response of the author towards the current state of art from the point of view of a new curriculum. In the frame of the Slovak Technical University's requirements for study, the proposals how to solve these issues are submitted too.

Marián Zervan

JE MOŽNÁ UNIVERZITNOSŤ ŠTÚDIA NA FA STU ?

V súčasnosti prežívame dobu, v ktorej pred nami vznikajú alebo sa menia školy púhou zmenou názvu. Bez hlbšieho uváženia a domyslenia, čo ktorá forma vzdelávania a štruktúra školy predpokladá. Slovenská vysoká škola technická prijala záväzky univerzitnej formy štúdia podobným spôsobom, slovne, a až neskôr pripravovala a prispôbovala obsah vzdelávania akémusi všeobecnému povedomiu toho, čo asi tieto formy môžu znamenať. V takejto situácii sa obyčajne hľadajú už existujúce a osvedčené riešenia doma i v zahraničí a ich aplikácia v našich podmienkach potom znamená, že sme premenu vysokej školy na univerzitu úspešne zvládli. Takmer nikto sa v takýchto "prelomových chvíľach", ktoré urýchľujú štátne peniaze, nepýta, či a ako je možná univerzitnosť štúdia tu a teraz, hoci sa všetci čudujeme, že máme už viac univerzít ako celá Európa.

Fakulta architektúry v roku 1990 túto otázku položila nielen sebe, ale kládla ju aj iným fakultám. Je to ľahko preukázateľné, že vtedy naozaj suverénne plnila svoju úlohu filozofického a umeleckého spytovania sa na bytostné určenia nielen techniky, ale aj technického vzdelania a vzdelávania. Neskôr na túto svoju autochtónnu funkciu v rámci STU rezignovala a preberala už len hotové, zväčša kvantitatívne určenia tzv. európskeho štandardu univerzitnosti štúdia, ktoré nielenže automaticky neuskutočňovali premenu fakulty na typ univerzitnej inštitúcie, ale viedli takmer k zrušeniu univerzitného spôsobu vzdelávania, ktoré napriek zavedeniu množstva osvedčených receptov a predpokladov existuje aj na STU stále len v latentných formách.

Táto konferencia je preto príležitosťou nielen pre fakultu, ale pre celú STU otvoriť fórum zatiaľ nepoložených otázok na odpovede, ktoré boli zodpovedané vopred a navyše vlastne bez otázok. Pýtanie však svoju legitimitu nestráca nikdy. Takže: je a ako je možná univerzitnosť štúdia na našej fakulte? Takáto otázka je len návodom na ďalšie pýtanie sa. Aby sme preukázali takúto možnosť, mali by sme sa opýtať nielen na to, čo je univerzita a univerzitný spôsob štúdia, ale aj na to, čo je architekt a architektúra a či táto profesia a jej pripisovaný typ vzdelania vôbec predpokladajú a sú schopné prijať univerzitné formy. Poukázania na rôzne formy architektonických škôl od technických univerzít cez odborné školy až po akadémiu alebo školy pri spolkoch či asociáciách architektov nie sú v tejto fáze relevantným dôkazom.

Univerzitnosť štúdia sa chápe najčastejšie ako poukaz na celok (universitas). Nielen na špecifickú celosť vzťahov medzi pedagógmi